

Björlingska kyrkogården

Anläggande av askgravlund

Antikvarisk rapport

Västerås domkyrkoförsamling
Västerås stad
Västmanlands län
Västmanland

Helén Sjökvist

Björlingska kyrkogården

Anläggande av askgravlund

Antikvarisk rapport

Västerås domkyrkoförsamling
Västerås stad
Västmanlands län
Västmanland

Helén Sjökvist

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2017

Omslag: Askgravlunden färdigställd. Foto Helén Sjökvist.

Samtliga foton av Helén Sjökvist om inget annat anges.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-660-7

Tryck: Stiftelsen Kulturmiljövård, Västerås 2017

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund.....	5
Genomförande	8
Referenser	11
Litteratur	11
Tekniska och administrativa uppgifter	11

Figur 1. Kyrkogårdens läge markerat med en blå ring. Utdrag ur Gröna kartan.
Skala 1:50 000.

Inledning

Under 2016 uppfördes en ny askgravlund i Björlingska kyrkogården i centrala Västerås. Detta är den första i sitt slag i Västerås. Tillstånd till förändringarna av kyrkogården lämnades av Länsstyrelsen med dnr 433-5003-13. Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har medverkat som antikvarisk expertis.

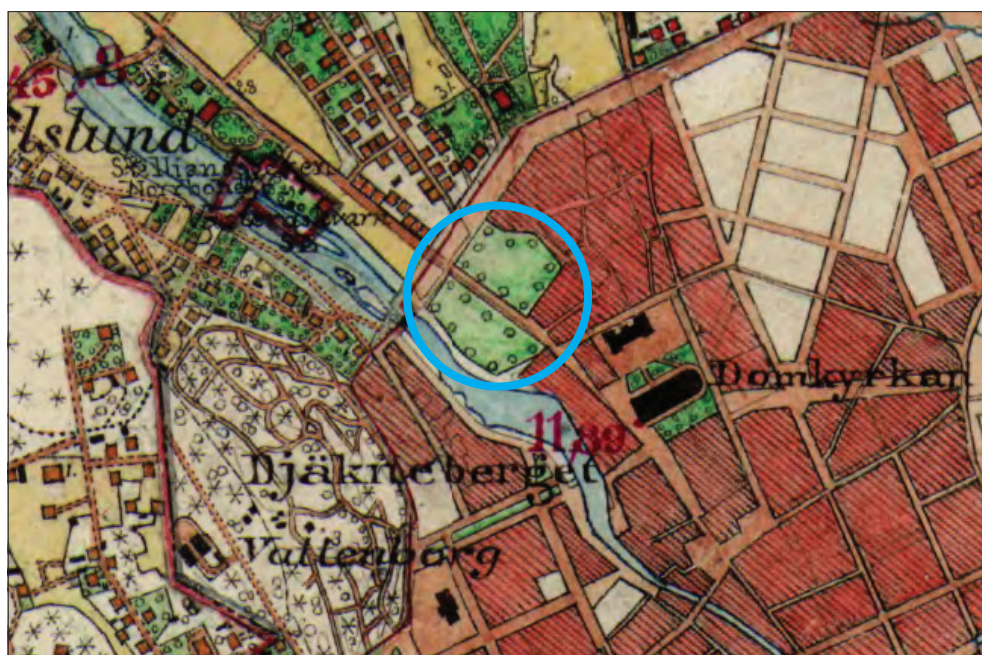
Bakgrund

Strax norr om domkyrkan i Västerås ligger Björlingska kyrkogården och Wallinska kyrkogården, åtskilda av Västra Kyrkogatan. Wallinska kyrkogården är den äldsta av dessa och invigdes 1818 av den dåvarande domprosten Johan Olof Wallin. Björlingska kyrkogården ligger intill den Wallinska, mellan Västra Kyrkogatan och Svartån. Den invigdes 1856 av domprosten Carl Olof Björling.

Röster höjdes under 1700-talet för att begravningsplatser inne i städerna inte längre skulle tillåtas. De stora befolkningsökningarna gjorde att i synnerhet de små stadskyrkogårdarna snart blev överbelagda och i vissa fall till och med illaluktande. År 1784 skrev provinsialläkaren i Växjö, J.G. Colliander, följande till sockenstämman: ”At ingen ting smittar luften med farligare dunster för de lefvande än stinkande ångor af de dödas förruttande kroppar samt snarare kan åstadkomma smittsamma och folködande sjukdomar, än det allmänna bruket att begrafva de döda uti och omkring kyrkor, särdeles i städer, är en sanning, som dageliga ärfarenheten bekräftar.”

År 1783 förbjöds försäljning av gravar inne i kyrkorna, men fortfarande kunde man utnyttja äldre gravrätter. År 1815 kom ett riksdagsbeslut på att begravingar inne i städerna och byarna skulle upphöra och begravningsplatserna skulle flyttas utanför städerna. Samtidigt förbjöds begravingar inne i kyrkorna helt, även då en gravplats redan var köpt.

Björlingska kyrkogården har under en lång tid inte använts för begravningsändamål. Redan 1979 konstaterades att de båda kyrkogårdarna upplevdes och utnyttjades som parker.

Figur 2. Kyrkogårdarnas läge markerat på häradsekonomiska kartan.

Figur 3. Björlingska kyrkogården på ett foto från sent 1800-tal. Foto ATA.

Figur 4. Västerås domkyrka fotograferad vid 1800-talets slut. I bildens främre del anas även Björlingska kyrkogården.

Figur 5. Allén på kyrkogårdens västra sida. Foto Västmanlands läns museums arkiv.

Figur 6. Det nordliga av de smideskors som står i anslutning till det aktuella området. Plaketten vetter mot öster.

Figur 7. Det sydliga av de smideskors som står i anslutning till det aktuella området. Plaketten vetter mot väster, ketten vetter mot öster.

Figur 8. "Här hvilar Stads Waktmästaren Carl Theodor Sandberg. Född d. 9 nov 1820. Död d. 20 April 1859. Sv. Ps. 473: v 4".

Genomförande

Arbetet har i stora drag följt handlingarna. Utöver detta har två lindar fällts i den västra delen av kyrkogården. Detta har kommunicerats med länsstyrelsen och träden ska ersättas. Även den så kallade trumslagareken ska få bättre förutsättningar och syresättning av rotsystemet i samband med projektet på Björlingska kyrkogården.

De nya platserna för asknedsättningar kommer att utföras i två etapper. I denna första etapp genomförs den del som ligger söder om den öst–västligt orienterade gången. Varje fyrkant är tänkt att rymma omkring 250 askor. Till varje stenram tillkommer en skylt med namnen på de gravsatta.

Kanterna på de fyrkantiga anläggningarna har utförts i svensk granit. Marknivån kom att höjas till 25 cm under den nivå som visas som röda markeringar på figur 9–10 och sedan släntas ut mot väster. Möjligen har slänten blivit något längre än vad ritningen anger för att få bra förutsättningar för växtmaterialet. I övre delen av slänten har viss schaktning genomförts för att klara grundläggningen. I nedre delen av slänten har det istället fyllts ut.

Enligt den första planen skulle gången stensättas, liksom även partierna mellan stenramarna. Detta har man gått ifrån och istället har grusmaterialet i gången behållits och partierna mellan stenramarna har täckts med ytmaterial av grus och stenmjöl.

Ett problem var de två smidda järnkors som står väster om det planerade partiet. Dessa har efter anläggandet av stenramarna hamnat i den nyanlagda slänten mot väster. För att undvika att de skulle stå för djupt lyftes de upp något. De står dock kvar på samma plats. Korsen tillhör personer som avlidit vid 1800-talets mitt och är alltså relativt gamla. De står i linje men vetter åt varsitt håll, osäkert om de står på ursprunglig plats.

Figur 9. Det planerade området på kyrkogården sett från söder. De röda markeringarna på käpparna markerar höjden på granitomfattningens ovankant. Trumslagareken skyddad med inbrädning.

Figur 10. Det planerade området sett från nordväst före åtgärder. Lars-Håkan markerar ungefärlig ny marknivå 25 cm under röd markering.

Figur 11–12. Arbetet med att sätta ut stenramarna har påbörjats.

Figur 13. Den återställda gångvägen ansluter materialmässigt mot de nyanlagda gravplatserna.

Figur 14. Stenramarna är högre mot väster än mot öster. Planteringarna kringgärdas av kantstenar av granit.

Figur 15. Området sett från söder.

Figur 16. Området sett från norr.

Referenser

Litteratur

Hammariskiöld, H., Theorell, A. & Wästberg, P. 2003. *Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar*. Värnamo.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr: KM16007
Länsstyrelsen dnr: 433-5003-13
Landskap: Västmanland
Län: Västmanland
Socken: Västerås domkyrkoförsamling
Beställare: Västerås kyrkogårdsförvaltning
Entreprenör: Västerås kyrkogårdsförvaltning
Antikvarisk medverkan: Helén Sjökvist
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 Västerås